

Markegrenzen in Hengelo (III)

- de onthulling van de Belderspaal -

Door: Werkgroep markegrenzen Hengelo

De Belderspaal

Op 21 maart 2015 is de Belderspaal herplaatst. De Belderspaal is paal no. 14 uit het Proces-verbaal der grensbepaling van het grondgebied der gemeente van Hengelo uit 1820. In Hengelo toen&nu van februari 2015 kwam deze paal al even ter sprake¹. Tussen paal 13 (de Zandboerpaal) en paal 14 (de Belderspaal) bleek de Fabelhuttesteent overgeslagen te zijn. Deze omissie heeft geleid tot een aantal verwisselingen. Eén daarvan is dat rijksmonument 46595 te boek staat als Belderspaal, terwijl het de Fabelhuttesteent is. De (oorspronkelijke) Belderspaal zelf is sinds onbekende tijd verdwenen.

Herplaatsing van grensstenen is niets nieuws. Zo werd op 14 september 1820 paal no. 1 herplaatst. Een verslag hiervan is in het archief van het Twickel (nr. 311) bewaard gebleven², hier iets verkort weergegeven:

“Alzoo den marcktenpaal in het zoogenaamde marktpaals Veen vergaan was, zoo hebben op heden den veertienden September achtienhonderd en twintig, de ondergetekenden Verwalter Markenrigters en gezwonerenen der drie gen. marckten zich begeven na omschreven steen, en na duidelijk erkend te hebben, waar de oude paal gestaan heeft, hebben zij op de oude plaats eenen nieuwen driekanten Eikenpaal gezet.”

In tegenstelling tot vroeger is de Belderspaal niet herplaatst door de plaatselijke autoriteiten, maar door heemkundigen, op initiatief van de Loakstenen Commissie van de Historische Sociëteit Enschede-Lonneker in een samenwerking met de Historische Kring Boekelo-Usselo-Twekkelo en het Museum Hengelo. Een historische inleiding werd verzorgd door Gerrit Welberg van Museum Hengelo. Deze is hieronder deels weergegeven.

Uit de toespraak van Gerrit Welberg

Wij staan hier bij een grens waarvan we niet eens weten hoe oud hij is. Maar hij is nog steeds actueel als grens tussen de gemeenten Hengelo en Enschede. Hij had aanvankelijk meerdere functies. In de eerste plaats is het vanouds een kerspel- of parochiegrens tussen de parochies Enschede en Delden. De Enschedese parochie is in de 1^e helft van de 11^e eeuw gesticht, dus daarom kunnen we zeggen dat de grenzen van het Enschedese gebied zo ongeveer 1000 jaar oud zijn. Later werd het een grens tussen de richteramten of rechtsgebieden van Delden en Enschede en tegelijkertijd een markegrens tussen Twekkelo en Oele en tussen Twekkelo en Usselo.

Voor sommige mensen is er wel eens reden op te merken ‘wat dooi toch met den oaln kroam’! Voor ons, historisch geïnteresseerden, is

den 'oaln kroam' iets boeiends, dat laat ons niet los en wij willen weten hoe dat vroeger allemaal in elkaar stak. Ook de spreuk 'geen heden zonder verleden' geldt hier wel in het bijzonder, want we hebben hier tegelijkertijd het 'verleden' maar ook het 'heden' omdat die oude grens van toen, ook nu nog de grens is tussen Enschede en Hengelo.

Daarom is het zeer te waarderen dat de Historische Sociëteit Enschede het initiatief heeft genomen die oude grenzen bekendheid te geven. In de eerste plaats door het te voorschijn halen van de nog aanwezige oude grensmarkeringen en deze zo nodig te vernieuwen zoals dat hier nu gebeurt. In de tweede plaats door ze allemaal te voorzien van een informatiebord zodat ook de mensen die niet zoveel op hebben met 'den oaln kroam' daar kennis van kunnen nemen en misschien beginnen na te denken! En dan mag de Historische Sociëteit zich gelukkig prijzen mensen als Harry van der Sleen en zijn helpers in haar midden te hebben, die gewapend met de schop de oude stenen weer opsporen of met vervangende stenen aan het slepen gaan. En als je als club dan ook nog gezegend bent met een heuse steenhouwer zoals Jan Zwiggelaar dan worden er nieuwe markestenen gecreëerd waar je je vingers van aflijkt. Dan blijkt zo'n steenhouwer tevens beeldhouwer te zijn. Dat kunnen we hier vaststellen.

Als Museum Hengelo waarderen wij het dat we uitgenodigd zijn door de Historische Sociëteit om aan deze grensmarkering gezamenlijk aandacht te schenken en we zijn ook uitgenodigd om bij te dragen in de onvermijdelijke kosten die zo'n actie met zich meebrengt. Dus Historische Sociëteit, bedankt voor de uitnodiging! Bij zo'n herstel van een grensmarkering werden vroeger de kinderen uit de aangrenzende markten erbij gehaald om getrakteerd te worden op hazelnoten. Vervolgens kregen ze een geducht pak slaag, zodat zij niet zouden vergeten hoe de grens ter plekke liep.

En voor zover het om de traktatie gaat, leek het ons goed dat gebruik bij deze gelegenheid niet te vergeten.

Vrij te bezoeken!

De Belderspaal is vrij te bezoeken. Vanuit Hengelo volgt u de weg naar Beckum (N739), gaat onder de A35 door, en slaat dan na 600 linksaf de Bellersweg in. Als deze na zo'n 850 meter overgaat in de Beldershoekweg (gemeente Enschede), kun u het zandpad links oplopen of in fietsen, waarna u de paal links treft als rechts het bos eindigt.

De werkgroep markegrenzen

De werkgroep bestaat op dit moment uit Ellen Beerens, Rob Bloemendaal, Gerhard Post en Miny de Vries. Doel van onze werkgroep is om te onderzoeken waar de markegrenzen en markestenen nog zichtbaar zijn in de gemeente Hengelo. Als u weet waar een steen ligt of heeft gelegen, als u oude foto's hebt met niet meer aanwezige grensstenen, of als u iets gelezen hebt over de grenzen van de marken, of grensconflicten, in oude of recente stukken, laat het ons weten. Dit kan met een berichtje naar hengelo@markegrenzen.nl of een telefoontje naar 074-2423244 (Gerhard Post).

Verwijzingen

¹ Werkgroep markegrenzen Hengelo, 'Markegrenzen in Hengelo (I)', Hengelo toen&nu, februari 2015, pagina 9.

² H. Reynders, 'Een drie-markenpunt', Oald Hengel, februari 1985, pagina 19.

